

Юридичні науки

Требух Віталій Олексійович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЖИМУ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

***Анотація.** У зв'язку зі стрімким розвитком сучасних технологій з'являється багато інноваційних розборок и у сфері кримінального провадження. Одним із таких є режим відеоконференція. Який широко застосовується під час досудового розслідування чи безпосередньо під час судового розгляду, у випадку неможливості особистої участі певних осіб у кримінальному процесі. Отже, може бути прийняте рішення про проведення окремих слідчих чи процесуальних дій у режимі відеоконференція. Ця практика давно застосовується більшістю країн Європи та США. Така можливість і передбачена у нашому Кримінально процесуальному законодавстві. У статті розглянуто специфіку законодавчого регулювання таких можливостей та проблематику використання інформаційних технологій. Звернули увагу на проблему забезпечення прав учасників кримінального провадження при використанні режиму відеоконференції.*

***Ключові слова:** режим відеоконференції, дистанційне досудове розслідування, допит, слідчі (розшукові) дії, особи, до яких застосовується відеоконференція, пред'явлення до впізнання.*

Постановка проблеми. Режим відеоконференції широко застосовується в більшості країн світу. Інформаційні технології використовують при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, процесуальних дій, навіть під час судового провадження. Проте у нашому

законодавстві закріплено, що застосування режиму відеоконференції можливе лише у разі допиту та пред'явлення до впізнання. Впровадження режиму відеоконференції сприяє повному, об'єктивному дослідженні обставин які мають значення для кримінального провадження, однак, його практичне застосування потребує теоретичному дослідженню та вдосконалення.

Мета статті полягає у дослідженні та встановлення переваг та недоліків застосування та впровадження режиму відеоконференції під час кримінального провадження.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Правові питання застосування режиму відеоконференції під час досудового розслідування та судового провадження є спірними та неоднозначними, дослідженням цієї теми займалися ряд таких науковців, як: П. Волосюк, Т. Полякова, Н. Карпов, Л. Щербина, С. Ширіна, О. Тульська, В.В. Білоус та інші.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології у сучасному світі є системо-утворюючим елементом інформаційного простору, який визначає рівень реального використання інформації як ресурсу в професійній діяльності правоохоронних органів. Запобігання, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, аналіз та систематизація інформації отриманої про вчинене кримінальне правопорушення неможливе без використання технічних засобів і наукових відкриттів, пов'язаних зі збором, зберіганням та обробкою інформації [1]. З технічним прогресом, виникла можливість проведення допиту, впізнання під час досудового розслідування і процесуальних дій у суді в режимі відеоконференції, задля підвищення ефективності та якості слідчих та судових дій. Деякі науковці стверджують, що відеоконференція це відеозв'язок, за допомогою якого передається та приймається зображення

чи звук. Останнім часом комп'ютерна техніка все частіше застосовується для фіксації та дослідженні фото-, фоно-, відеоінформації.

Технічні засоби відеозапису ходу і результатів процесуальних дій являють собою сукупність програмно-апаратних засобів та приладів, що забезпечують належне фіксування, зберігання, копіювання (дублювання) і використання інформації, яка відображає процес відеоконференції [2].

Більшість науковців досліджують поняття відеоконференції виключно з технічного боку, під нею розуміють телекомунікаційну технологію, яка забезпечує одночасну двосторонню передачу, обробку, перетворення та представлення інформації на відстані в режимі реального часу за допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки [3, с. 65; 4, с.236].

Використання відеоконференції без порушень основних принципів кримінального судочинства, а саме гласність та відкритість судового розгляду, здійснюється за наявності таких ознак, як: 1) застосування телекомунікаційних мереж; 2) просторова віддаленість учасників кримінального провадження; 3) реальний час; 4) учасники взаємодіють одним з одним, тобто обмінюють, передають, обробляють, представляють інформацію [5].

Таке дистанційне досудове розслідування можливе лише до таких слідчих (розшукових) дій як допит, пред'явлення для впізнання осіб, впізнання речей. А у судовому провадженні, здійснюється у судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій, обмежуючись при цьому лише застосування допиту. У Кримінально процесуальному кодексі, а саме статті 232 та 336 закріплюють наступні підстави використання режиму відеоконференції у кримінальному провадженні:

- 1) Неможливість безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;
- 2) Необхідність забезпечення безпеки осіб;

- 3) Проведення допиту малолітньої або неповнолітньої особи, в якості свідка;
- 4) Необхідність вжиття заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;
- 5) Наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею або судом достатніми [6].

Насправді це вузький перелік слідчих (розшукових) та судових дій, у яких можливо застувати відеоконференцію, враховуючи постійний розвиток науково-технічного прогресу, слід розглянути питання розширення сфер застосування цього режиму, так як обґрунтованої заборони щодо його використання немає. При цьому необхідно відповідне розширення та законодавче закріплення такого переліку.

Застосування дистанційного провадження неоднозначно сприймається в теорії кримінального процесу. На думку В. В. Білоуса, який вважає, що використання технологій відеоконференцзв'язку в кримінальному процесі дозволяє підвищити ефективність використання часу, фінансових і людських ресурсів, збільшити кількість розглянутих проваджень за певний проміжок часу, скоротити строки розгляду тощо [7]. Водночас, аналізуючи проведення допиту в режимі відеоконференції, М. В. Палатова зазначає, що психологізований характер допиту пов'язаний з особистісними особливостями допитуваного та особи, яка їх допитує, психічним впливом, який вони справляють один на одного. Елементами інформаційної системи, у ролі якої виступає допитуваний, джерелами невербальної інформації, яка надходить від нього, є зовнішність, одяг, інші супутні речі, предмети матеріального мікросередовища за місцем проживання, роботи, дозвілля; паралінгвістична поведінка (переміщення в просторі, міміка); вчинки в формальних і неформальних умовах тощо. Інформація яка сприймається слідчим чи суддею, що надходить від допитуваного, дозволяє діагностувати істинність показань. Крім того,

невербальна складова спілкування, але вже з боку слідчого і судді, також надає можливості інтонацією, жестами керувати ситуацією, оскільки, наприклад, при постановці питань підвищеним тоном допитувана особа більш психологічно гостро розуміє важливість саме цієї частини інформації, більш відповідально ставиться до власних висловлювань. Таким чином, під час використання відеоконференцзв'язку відбувається дефіцит переданої інформації, який пояснюється превалюванням тільки її вербальної складової [8].

Безсумнівно особисте спілкування насправді більш емоційне та інформативне, проте задля економії часу, матеріальних ресурсів та сил ідеальний варіант використовувати режим відеоконференції, який у свою чергу забезпечує оперативність кримінального провадження. Хоча ця можливість знижує рівень комунікативного контакту з відповідною особою, але це не є перешкодою для ефективного комунікативного спілкування між учасниками кримінального провадження, судом та інших.

Особливими перевагами використання режиму відеоконференції під час кримінального провадження, те, що це реальна економія часу та фінансових витрат проведення відповідних слідчих (розшукових) та судових дій, якщо зрівнювати з іншими заходами проведення такої діяльності. Найголовнішою перевагою є можливість відмежувати особу, до якої застосовується відеоконференція, від небезпечного для неї учасника кримінального процесу або ж взагалі залишити таку особу невідомою.

Спроба узагальнення недоліків використання режиму відеоконференції у кримінальному провадженні була зроблена у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо скасування відеоконференцій» від 15 лютого 2013 року. Серед них: по-перше, недостатній для нормального спілкування рівень технічного зв'язку між судом та установою виконання покарань (попереднього ув'язнення), у тому

числі періодичне зникнення звуку і зображення під час відеоконференції, перешкоджання шумів та відлуння для повного розуміння висловлених учасниками процесу фраз; по-друге – неможливість подання на розгляд суду письмових клопотань, доказів та інших процесуальних документів, які є на руках у учасника процесу, що перебуває в установі виконання покарань; по-третє – неможливість для учасника процесу, що перебуває в установі виконання покарань, конфіденційно порадитись зі своїм захисником (якщо він один), який перебуває у залі суду територіально в іншому місці. Якщо ж адвокат перебуватиме разом із своїм підзахисним, він не може передати суду клопотання, докази, документи, підготовлені до засідання, але які за законодавством подаються під час судового засідання [9].

Висновок. Отже, підсумовуючи усе вище зазначене можемо зробити висновок, що всі викладені зауваження є слушними, адже режим відеоконференції дійсно має певні недоліки, які необхідно вирішувати, просте слід враховувати переваги проведення кримінального провадження дистанційно. Цей режим забезпечує участь учасників кримінального процесу навіть у разі неможливості його особистої присутності від час проведення певних слідчих (розшукових) та судових дій. Він гарантує підвищення якості правосуддя, скорочення строків розгляду справи, фінансова економія та інші. Усі недоліки можуть бути усуненні, шляхом вдосконалення техніки його проведення та обов'язкового законодавчого закріплення. Тобто вирішення проблем застосування режиму відеоконференції лежить в розробці комплексних взаємопов'язаних заходів, які єдино розуміють суть технічних засобів, їх роль та місце в діяльності органів досудового слідства та суду.

Література

1. Бежанова А.В. // Забезпечення прав учасників кримінального судочинства при використанні інформаційних технологій у режимі відеоконференції. С. 7-8.
2. Інформація щодо кількості проведених судових засідань в режимі відеоконференції за участю господарського суду Львівської області від 05 лютого 2014 року.
3. Бортун М. Актуальні питання проведення допиту у режимі відеоконференції. Вісник Національної академії прокуратури України. 2014, №1(34). С. 64-70
4. Мурадов В. Проблеми використання відеоконференцзв'язку на сучасному етапі розвитку техніко-криміналістичного забезпечення судового розгляду кримінальних справ. Право України. 2011. №7. С. 235-240.
5. Навроцька Ю.В. Проблемні питання участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції / Ю.В. Навроцька, А.Є. Могиляк. Актуальні проблеми держави і права: зб. Наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов, В.М. Дрьомін, Ю.П. Аленін, та ін.; МОН Украхни; НУ ОЮА. Одеса: юрид. л-ра, 2014. Вип. 73. С. 272-278.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
7. Білоус В. В. Дистанційне кримінальне провадження: недоліки законодавчої регламентації і шляхи їх усунення / В. В. Бі лоус // Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5–6 груд. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 185–188. С. 103.

8. Палатова М. В. Критерії інформативності при дистанційному допиті задля забезпечення процесуальної рівності сторін і змагальності процесу / М. В. Палатова // Європейські стандарти кримінального судочинства: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Донецьк, 27 вересня 2013 року). Ред. кол.: О. О. Волобуєва, В. П. Горбачов, Д. С. Паламар. Донецьк: ДЮІ МВС України, 2014. С. 204–205.
9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо скасування відеоконференцій: Пояснювальна записка до проекту Закону України від 15.02.2013 р. № 2305. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45773